

საგომალე

სურათებიანი დამატება
გაზეთის № 139 დამატების № 23

ჯიბა, 26 ივლისი 1915 წ.

საგომალე — დედის ქუში, ან განიცვლების სხვაზედა,
ორივე ტაბილია. ამოგილო, მიჩაიშის ორსაჲ თვალებედა,
როგორც უზალი, საგომალეც მართა მჟეჟანაზედა.

გ ი ო რ ბ ი ს ა ა კ ა ძ ე .

შპაბახის ვარგა შეკობარი. მე XIII სუეუნის გმარი ჩართეული.

რადგანაც თვალისიდან ახალი კლიშეების მიღება დაგვიგვიანდა, ვბეჭდავთ ისტორიული პირების სურათებს.

რედ.

ს ვ ი თ ვ ა ლ ი.

(ა მ ბ ა ვ ა.)

რასულა ყაბულაშვილი მეტად აბუებული ჰყავდა მთელს სოფელს. არც კირში, არც ლხინში იმას ახლოს არაიგი გაციკრებდა ხოლმე. წყევლებმა იყო, ქორწილი, ქეღები, თუ სხვა რამ, მისი ხსენება არასდეს იყო ხოლმე. მთელი სოფელი ერთდებოდა, ერთდებოდა კი არა, უფრო ეწინოდა, ეზიზღებოდა, ეჯავრებოდა, თითქმის, რაღაც ვამოუთქმელ შიშს, გამოუთქმელ შეკრიბმას გრძობდა ახლმე ყოველი სოფელი მის დანახავზე.

ბებერი, სახე დაღმეკილი, უყვე წელში მოხრილი, მთლიად ჭიკარა, თვალზე ჩაწირბლებული და მოღუშული უფრო საცოდავს შესხარალის არსებას წარმოადგენდა, ვიდრე შწირისა და სახარტის ჩასმეს. მეტადეუ სახე ისე ჩამოსტიროდა, ისე ჩამოწირბოდა, ისე ჩასცივინდა პატარა თვალეები და ისე დაღაროდა და დაწაქებოდა სახე, რომ კაცს უნდა შეგრალებოდა ის და საშეშინებლობა და სახარლობა ეგრანო მის დანახავზე.

მაგრამ საქმე შეხედულობა არ იყო. რასულას სახელი ჰქონდა გავარდნილი, როგორც ავი თვალის პატრონს და ეს საყმარისი საბუთი იყო, რომ სძულებოდა იგი მთელს სოფელს. სწამდა, სჯეროდა სოფელს, რომ რასულას ისეთი თვალი აქვს, რომ თუ ვისმეს სცა, მაშინათვე ვინმე უნდა მოკვდეს, წახდეს, გადაიხეოს და სხვა.

რასულას მეზობელმა, ამბობდნენ სოფლებში, ერთხელ კარგი გასუქებული ხარკამები იყიდა ზაზარში და სახლში რომ მიგრეკებოდა, იმ დროს რასულა შეგებება და შეუნატრინა—რა კარგი კამები გიყიდნია და თანაც აიაფათ. მეორე დღისა კამები ბაჭე მკვდარი დახედარა და პატრონს. რასულას თავისი ცხენი მწყემსისთვის მიგბარებინა მთაში შესახად. ორი თვის შემდეგ წასულიყო მთაში სასახავად და რომ ენახა მწყემსის ცხენიც, რომელიც რასულას ცხენზე მეტად გასუქებულიყო, შეენატრა:—ოჰ, რა კარგათ გასუქებულია შენი ცხენი, ჩემი კი რასა ჰგავს. არ გასულა რამდენიმე საათი, მწყემსის ცხენი კლიდან გადაიხეილა და დამტრეულა. რასულა ერთხელ სხვა სოფელში სტუმრად ყოფილა, მასპინძელს თავლი უჭმენია, მოსწყინებია თავლი, უქია მასპინძელი და რომ გამოსულა სახლიდან გადაუხედნია სკებისათვის და თუქათას—ოჰ რა მშვენიერი სკებია და რა მშვენიერი თავლი სკობნა აქაურებში. იმავე წელიწადს მოიღო ამბოხეგია ფუტკარი გულუზე მასპინძელს. ერთი კაცი სოფლის განაპირას სახლს აჭენებდა, კარისა და ფანჯრის ჩარჩოები უყვე ჩასხული ჰქონდა, რომ რასულა მისულა და დაბარა იგი დაუწყია სახლის პატრონისათვის.

— რა კარგს ადგილსა სდგამ სახლსა, მშვენიერი და მომზიბლავი ვედასახედა აქიდან. არ გასულა ორი საათი რასულას წასვლის შემდეგ, რომ წინა კედელი მთლიად ჩამოინგრა და კარ-ფანჯრების ჩარჩოებიც აქეთ-იქით გადაცივრდ-გადმოცივრდა. რასულა გზის ყარაულად იყო. ერთი ბეგი ცხენით ზვიდან მოიღოდა, რასულა მიესალმა და ჰკითხა—ბეგო რა კარგი ცხენი შეგიძენია, ნეტავი ვიკოდე რა მიგიკითაო. ბეგმა სამაგიერო სალაში მისცა და გამოეპასუხა არ გაუღლია რამდენიმე

საყენი, რომ ბეგი ცხენიდან გადმოვარდნილა, თავი გაუტეხა და წაქცეულს ცხენსაც ფეხი მოსტეხია. რასულა ამა და ამ ხსენებს სტუმრად იყო, კარგი სპილენძისა და ქაშანურის ჭურჭელი თაროზე ღვებია. რასულას თვალის უკოა და გამოსულა თუ არა იმ სახლიდან, მაშინვე ჭურჭელი ბზახა-ბზახით ჩამოცივრულა ძირს და ქაშანური ჭურჭელი მთლიად დამსხვეულა.

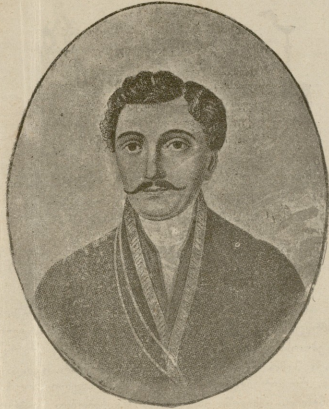
მზავალზე მზავალს ამგვარ ამბავს ამბობდნენ სოფლებში რასულას შესახებ და ყველა ამას ისეთი დაბეჯითებით, ისეთი დარწმუნებით იმეორებდნენ, რომ ყოველი ურწმუნო თომასაც დაჯერებდნენ ყოველივე ამის სინამდვილეში.

რასულაც კარგად გრძობდა სოფლებების მძულვარებას იცოდა, რომ, რაღაც რომ უბედურება ხდებოდა სოფელში იმას აბრალებდნენ, თუმცა ის სრული უღანაშული იყო ყველაფერში. მაგრამ რას იზამდა, სად წასულიყო, რა წყალში გადავარდნილიყო, უნდა შეეცინა სოფლებში, გამოეცინებინა, აესხნა იმითვის, რომ იგი უღანაშული იყო, რომ იმას სრულიად არაფერი დამოკიდებულება არ ჰქონდა ყველა იმ უბედურებასთან, რასაც მას აწერდნენ მაგრამ ამით: იმას სალაპარაკოდც არავინ იკარებდა, არა თუ საჯაროდ გამოხტულს ყურს დაუდებდა ვინმე. რომ მართლა გამოხტულიყო და თავის მართლებად დაეწყუ საჯაროდ, ვინ იცის, გამბარებული ცოლ მორწმუნე სოფელი რას უზამდა, ვინ იცის, ცოცხალიც ვეღარ წამოსულიყო იქიდან. ერთხელე მისი თვალის ბოროტებაში დაჯერებულსა და დარწმუნებულ სოფელს აზრსა და რწმენას ვერ გამოაცლევდინებდა, ვერ შეუწყლავდა.

ბევრს საცდლობდა რასულა რამენიარად მოზორებოდა სოფელს, სადმე სხვანაგვ წასულიყო დროებით მაინც, სოფლის საყვედურისა და წვეცილსაგან ამოსულიყო და თვალით აღარ დანახებოდა იქაურობას.

ერთხელ რასულას ბედმა გაუღიმა, ვილაცის შემწეობით, და ხეწნით ერთ ბეგთან ტყის ყარაულობა მისცეს. იმის მოვალეობა იყო, ერთ სოფელში ზღვარიყო გამუღმებით და ვინც ზეობიდან რამე ხეტყის მასალას გამოატარებდა, თუ ბაეი არა ჰქონდა გადახდილი, უნდა დაეტერა რასულა ცას დაეწია, ისწრაფით მიატკავა ის სოფელი, სადაც მას მოსვენებას არ აძლევდნენ და რომელიც იმდენს მძულვარებას გრძობდა. რასულა თითქმის გაცოცხლდა, განახლდა, ისეთი ჯგველი სტელი და ღონე მიეცა და ისეთი მზიარული სახე მის ათანარიად დანაქებულ შუბლს, რომ ადამიანს ეგვრებოდა, კაცი მეორედ დაბადებულაო. მოქუშული სახე გაუშინარულდა და როცა მივიდა ოჯის ახლოს საცხოვრებელ სოფელში, რომელიც საუცხოვოდ გადაქმულიყო შიგ ხეობის პირში, რასულას ხომ სული გაეწაფიდა მის დანახავზე.

— ოჰ, რა მშვენიერი და ლალი ყოფილა ეს საფეული, რა საუცხოოვი ჰაერი, აქ კაცს რა მოჰკლავს, მშვენიერი პროლოგიე წინდა წყალ და სუნდოვანი საირ ჰავა. აქ მკვიდრად უნდა გაივლიდა და სიყვლილამდი აქაურობას არ მოეშორებდი, ამბობდა თავისი გულში რასულა.

თეიმურაზ ბატონიშვილი, ძი გიორგი მეფისა.

ქართლ ვსეთის შეერთებას დრას, აღექსნდრე ბატონაშეაღს მეფისო და 1800 წ. სპარსეთა გჳკუე. 1815 წ. სპარსეთი-დან დაბრუნდა. 1841 წელს შეტროგრადში ქართლელ ხანსუ დასტამა სქართეკელს ისტორიას შარეკა წაეცა.

მართლაც საუცხოვო მდებარეობა ჰქონდა სოფელს. მთის ორთავე კალთაზე გადაქიმულს, მთლად მწვანეში და ტყეში ჩაფლულ სოფელს შუაში ჩამოუჩხრიალებდა მთის გამონაწერი მუდამ ქიფქაფა, ფოვლის ფიფისაივი ხუჭუ-ქა მდინარე, რომელიც საყვარლად მიიკლავებოდა ვიწრო ხეობაში. ირველიც მთის ფერდობებზე საყვარლად ამა-რთული კაკლისა და წაბლის უზარმაზარი ხეები, რომელთა შორისაც ამოფარებულნიყვნენ წითელი კრამიტით გადახურული პატარა სახლები, კახტა, მორაცხვი პატარ-ძალივით გამოიქტივებოდნენ მთის ძირიდან. უნდა გენახათ სოფელი ვახუფულზე, რაკი კაკლის მძლავრი სუნნი და წაბლისა და ცახვის სუნელემა ყნოსვას გიტკობდათ და სანატრელ სამოხმედა ჰქმნიდა იქაურობას

რასულა უზომოდ ხარობდა, ლილობდა მისი დიდის ხნით გამორატებული და შეწუხებული სული და გული. მას ახლა ყოველივე წარსული ავიწყდებოდა, ვანვილლ უბედურებას აღარაფრად ავღებდა და თითქოს ახლა იწყებდა ვანახლებული ნეტარებით სავსე ცხოვრებას. მცხოვრებლებთან სცდილობდა კარგი ვანწყობილება ჰქონოდა და სინატკბილი მოკცეოდა ყველას და სსისამიფნო კაცი ყოფილიყო. ყველას პატროისურად, თავზიანათ ექცეოდა და არავისი წყნა არ უნდოდა. სოფელელებსაც პირველად მეტად ღვთისნიერი კაცი ვგონათ, მით უმეტეს რასულა ყოველთვის უკლებლივ მეჩეთში დაიარებოდა. დღეში ხუთჯერ ლოცულობდა და სხვა.

მაგრამ ჩქარა დარწმუნდა რასულა, რომ ყველა ეს

ა ღ ა მ ა მ ა ღ ხ ა ნ ი .

გამწვევტა სქართეკელს ბედას. მს 11 სენისოვეს 1795 წელს, დახვრია სქართეკელს დედა ქალკა თვეღისი.

ამო იყო. ის ავი ვარსკვლავი, რომელზედაც რასულა დაბადებულიყო, მუდამ უკანა სდევდა და ვერსად დამე-ლებოდა, ვერსად გაქცეოდა და, საცა ვინდა წასულიყო, ყველგან მივგნებდა და იპოვიდა. ასე იყო აქაც: მოვიდა თუ არა რასულა სოფელში, მაშინვე ვიღამაც მოიტანა ამბავი, რომ იგი თვალის პატრონია და ვრიდეთო. სოფელიც ვატრენილი თვალყურს აღდევნებდა მის ყოველ ნაბიჯს და შიშით მოელოდა მართალი იქნებოდა მოტანილი ამბავი, თუ არა.

ერთხელ რასულა ბეგთან წავიდა ჯამაგირის ასადე-ბად. ბეგი თურმე აივანზე იჯდა და თავის პატარა ერთად-ერთს ვაჟიშვილს ეთამაშებოდა, რომელიც ვრთის თვის წინად ძალიან ავდა ჰყავდა და იმისი მორჩენის იმედი აღარავის ჰქონდა. რასულამ მიიღო ჯამაგირი თუ არა, სოფელში დაბრუნდა. სოფელელებმა მაშინვე ჰქითხეს ბეგის ვაჟიშვილის ამბავი.

— ბეგის ვაჟიშვილი ისე ვასუქებული და ისე ვან-კურნებული, სულ ჩიტვითა ბტისო, ახარა ყველას რასულამ.

მეორე-მესამე დღეს ამბავი მოვიდა სოფელში, რომ ბეგის შვილი აივნიდან ვადმოვარდა და ფხვი მოიტხაო. სოფ-ლელებმა მაშინვე რასულას დაადეს ხელი და ერთხმეი ვაი-იძახოდნენ: მგ წყეულს რასულას უკია თვალი და იმიტომ ვადმოვარდნილა აივნიდან ბეგის ვაჟიშვილი. ბეგამდინაც მივიდა ეს ამბავი, მაგრამ ის არაფერ ყურადღებსაც არ აქცევდა.

ასე ვანელო ზამთარმა, მაგრამ ცუდს საქვეს ღობრე-და რასულას ვახუფული: ბეგის ვაჟს ამბავს ახლა სხვა

ამებზე ემატებოდა. ერთ საღამოს სოფლის თავს საშინელი გრვინვა გაისმა, შავმა ღრუბლებმა სოფლის ჰაერი შეხუთეს და სულთამხუთავ ასახივით ვიწრო ხეობას ყელში სწვდნენ. ქექა-ქუხილი ერთმანეთში აირია, უცებ ცა გაიხსნა, გაივლია და ერთ თვალის დახამხამებაში მები ჩამოვარდა და სწორედ იმ სახლის ეზოში დაეცა კაცლის ხეს, სადაც რასულა პირველად მოსვლის დროს ჩამოხტა, ადამიანთაგან არაიენ უმსხვირბოლია, მაგრამ საბარალო გლეხს მრთხა მოუკლა და წვრილშვილი კაცი ცარიელზე დასვა. ცოტა ხნის შემდეგ კიდევ სოფელში რამდენიმე გლეხკაცს საქონელი დაბოკა.

სოფელი ამოიზოხა, რასულას თვალს მიაწერეს ყველაფერი და აღმაიკურათ დაუწყეს ცქერა. მაგრამ საქმე ამით არ გათავდა. გახაზებული ძლიან ადრიაინი იყო: ერთ ღამეს საშინელი წარღნისებური თქმში მოვიდა და ქვეყანას წაღვეკვას უპირათ. პატარა, წყნარი მდინარე ხეობისა უშველებელ, მრისხანე ღვართქათა გადაიქცა, მიეცა სოფელს, ააწიოკა, ააოხრა, ნახევარზე მეტ სოფელი დანაგრა, სახლები, ბოსლები წილი უღო. მოაბელმა ნიაღვრმა და ცარიელზე დასვა სოფლები.

ახლა კი მოთმინიბიდან გამოვიდა სოფელი და შესახა:

— ეგ სულ მეგ რასულას პრალია, მგან თვალი სცა ჩვენს მარგალიტივით სოფელს, შეშურდა მეგ კუდიანს სოფლის ადგილ-მდებარეობა.

— თუ მანგრე არ არის გაიძახოდნ მეორეები, ამდენი ხანია ჩვენი სოფელი აქ არის და არაიის არ ახსოვს, რომ ასეთი უბედურება დატრიალებულიყოს, სულ მაგანა სცა თვალი ჩვენს სოფელს, რაც ეგ აქ მოვიდა, ჩვენს სოფელს ხვირი არა აქვს იმით ხმას აჰყენ ზოგიერთები, რომელთათვისაც სასურველი არ იყო რასულის, როგორც ტყის ყარაულის, იქ ყოფნა და მეორე დღეს ბეგს მიადგენ კარებზე.

— ეგ კუდიანი რასულა მოგვაშორე თავიდან, შეხრივლეს ბეგს სოფლებმა; რაც ეგ მოვიდა ჩვენს სოფელს ხვირი აღარ აქვს, საქონელი ამოგაწყნა, ფრინველი აღარ შეგვჩინა და ღამის სოფელიც მთლად წყალმა წაილოს. მაგას ავი თვალი აქვს და სულ მაგის საქმეებია, რაც ჩვენს სოფელში უბედურება ბდება, თქვენს ვაჟიშვილსაც მაგანა სცა თვალი.

მაგრამ ბეგის ბძანებაც საქირა არ იყო. რასულას გაეგონა თუ არა სოფელი ავი თვალისთვის გაგდებას მიპირებოდა და წასასვლელად გამაზადებული ხალხი დანახა, შეშინდა, სული ყელში შეეჭინა, აღარც აცოცა, არც ახტელა, აიკიდა თავისი გულა-ნამაბი და საქპაროდ გზას გაუღდა.

სულიერად და ხორციელად დატანჯული რასულა თავის სახლ-კარს მიადგა, თავის ძველს ქოხს, სადაც თავისი ერთადერთი დაკოლშვილებული ვაჟიშვილი ეგულეობდა. მაგრამ აქაც ვასწირა ბეგმა და აღარ დასკოლდა სიატკბილად დაელია სიციცხლის დღენი. მისვლის დღეს რასულას ვიღარ ეცნო ერთი თავისი ზაქთავანი, რომელიც ძალზე გასუქებულიყო და ცხოთხა შვილისათვის:— ეს გისი ზაქი შერეულა ჩვენს საქონელში, რა მშვენიერია და ძალზე სუქანი. მეორე დღეს ზაქი მკვდარი ენახათ ბაკში.

ქ. შ. წ. კ. ბ. სახ. შენობის სურათი, რამკლავ სტ. წყნადასწავილას თხოვნით ადრე ეკავებუბას მას სურდა ამ შენობის ბაკეი.

ეს ამბავი ელვასავით ვავარდა მთელ სოფელში და შეძირუნს ყველანი. ჯერ რასულას დაბრუნება სრულიად არ ეჭიანა სოფელს და მეორეც გაიგეს თუ არა ზაქის ამბავი შიშმა ძალზე შეიპყრა ხალხი. აღარ იცოდა რა ექნა, როგორ მოველო საქმისთვის. სოფელი ცრუმორწმუნოების ქსელში გაეხვია და ცდილობდა რასულას ბჭყალებიდან თავის დაღწევას. რასულას სახლის ახლოს ვაგვლელი ცხენსა და სეკონებს წინდაწინვე ნეხვით არ ღლავით მოსვრიდნენ, თუ, რასაკვირველია, საქონელი ყარგი შესხანდები იყო და ისე გაატარებდნენ ხოლმე, რომ რასულას თვალი არ ეცა. სოფელში მიხეც მოუხმირეს რასულბეგზე ლაპარაკს, საკმარისი იყო მისი გავლა სოფელში, რომ მეორე დღესვე არ დაეწყოთ ლაპარაკი —ამა და ამის ცხენს, ხარს, კამეს რასულამ გუშინ თვალს სცა და მოკვდა ან ავად გახდაო. ერთი სიტყვით, ვისაც კი რამე უბედურება დემბარებოდა რასულას ავ თვალს აწერდნენ.

ბეგრი იწვირვლეს, ბეგრი იკითხეს სოფლებმა რა უყუთი, რა ნაირად უშველოთ საქმესო და ბოლოს ერთმა მოსულმა ჰაჯიმ ასე ასწავლა:—როცა პარასკევს დღეს რასულა მეჩეთში მივიდეს, ნაშახის გათავების შემდეგ, დაიპირეთ, ყველამ სათითაოდ ჩაათურთთეთ პირში და შესახეთ: შეგირცხვა ნამუსი და კაცობა შე ეშმაკის კერძოვ და ამის შემდეგ თვალს მნიშვნელობა და ძალა დეუკარგებოა.

პარასკევი დღეა მეჩეთი პირამდის საესეა ხალხით. ავი თვალის დასაგმობით დიდ-ძალ ხალხს მოუყრია თავი. გათავდა ნაშახი, ხალხი მეჩეთიდან თებს არ იცდლის, ავი თვალის პატრონს ეძებს გაფაცოცებით, მაგრამ იგი არსადა სჩანს. მეზობლებმა სთქვეეს, რომ რასულა გუშინ და დღეს სახლში არსადა სჩანდაო.

ტყულოდ იცილდა ხალხი, არც შემდეგ გამოჩენილა სადმე რასულა. ერთნი ამბობდნ მეჭაში წავიდა ცოდვების მოსანანებულაო, საქმის ახლო მკოცდენნი კი გაიძახოდნ შორს სხვა სოფელში ვადახებენა დროებითაო, რათა შერცხენისა და შეურაცხყოფისაგან თავი ეხსნაო.

სოფელმა ჯერ-ჯერობით თავისიველად ამოიუნთქა.

წ. ედილი.

